

ZPRÁVY

SPOLEČNOSTI FRANTIŠKA BÍLKA

Franta F. Bílka's art. Rebutliablos

Ladislav Stehlík
Země zamyšlená
(úryvek)

A teď navštívíme Chýnov.

Do desátého století klade Kosmas sruby slavníkovského hradiště na chýnovské stráni, ale ani dnešní zámek, ani chrám Svaté Trojice, postavený na místě svatyňky, vysvěcené biskupem Vojtěchem, neovanou poutníka sugescí mythu. Na nádvoří spatříte jedině kamenný stůl, jež pověst přisoudila jednomu Žižkovu posvácení a romantikové minulého století si k němu přimyslili jeptišku, domnělou sestru trocnovského vojevůdce, kterou i historie zná jen nepřesně jako majitelku tábořského domu »nebožce žižkov«.

Kruhová vápenka u nádraží nás přenese do střízlivější sféry, která nakonec ovládne celé nevýstavné městečko s lipami na náměstí a převážně zemědělskými usedlostmi. Vápenec je dovážen z Pacovy hory, jejíž krápníková jeskyně je jedinečnou znamenitostí tohoto druhu v celých Čechách. Popsal ji místní rodák profesor František Nekuť, známý přírodopisec a redaktor Vesmíru. Zvláštní náhoda mne zavedla k jednomu domečku s malebným štítem, zdobeným reliefem Bílkovy Madony. Vcházím do otevřeného stavení, projdu několika místnostmi, ale nikde ani živáčka. Odcházím pln neklidu a po hodině opakuji znovu svoji zvědavost. Představím se staré dámě a s překvapením se dovídám, že jsem v bývalém tusculu profesora Nekuta, a paní domu, milovnice květin, je jeho dcera, choť známého historika Dr. Jindřicha Vančury, překladatele historického díla Denisova a autora monumentálních dějin města Klatov. Upřímná úcta k této vzácné osobnosti, jejíž knihy jsem s velikým zájmem čítával, odzbrojila můj ostych a stará paní mi s nelíčenou srdečností vypráví mnohou zajímavou podrobnost ze života svých drahých i historii tohoto domku. Zde Jindřich Vančura v letní prázdní pilně pracoval a František Bílek tesal pod tímto pohostinným krovem své sochy, než si vystavěl v Chýnově vlastní dílnu. Jiřiny a mečíky voněly na záhonech, krásně se vzpomínalo v tomto přívětivém prostředí, zatím co noví příchozí obohatili tento den novým nečekaným setkáním. Na útulnou verandu vchází s chotí vyslanec Dr. Jan Jína, provázen dcerkami, s nimiž se společně vrátil z výletu na hrad Choustník. Paní Jínová je dcerou Vančurovou a vnučkou Nekutovou. Neubráníl jsem se dojetí nad touto věrností domovu.

Chýnovský hřbitov musí zhlédnout každý, kdo se jen trochu obírá dílem Bílkovým. Ctitelé mohou položit kytičku na Mistrův hrob, nad nímž se vzpíná do zduchovělých nebes nezapomenutelně vzorné gesto Modlitby, sochy, podávající svým obrysem a zdůrazněnou siluetou klíč k pravému pochopení sochařského tvaru všech Bílkových prací. Veliký Myslbeek vytvářel sochu jako souhrn objemů, duchovněji Bílek ji prochvěl neklidem obrysu a zdůraznil siluetou. Musíme už si zvyknouti na podvojnou tradici, jak nám ji naznačil Šalda, a nechuzovati ji orthodoxií přílišné jednoznačnosti.

Nevím, proč jsem všude cítil vracič, obcházející náhrobky tesané rukou velikého sochaře; vydychoval vůni nahořklou a domáckou, snad proto, abych si uvědomil tolik zmařených možností architektonických, jejichž realizaci, uskutečnitelnou ve velikých formách, znemožnila tomuto tvůrci nepřízeň i doba. Bílek je náš jediný sochař, který měl pro hřbitovní architekturu všechny předpoklady. Stavbu nedokončeného chrámu připomíná hrobka Nekutova – u jiných prací myslíš na menhiry.

Mistrovu dílnu jsem navštívil s dvojicí přátel již dříve, o posledním létě před jeho smrtí. Přivítal nás tehdy v besídce, jež hostovala jeho bratrského přítele Otokara Březinu; býval-li v této pracovně i Julius Zeyer, nejsem si zcela jist. (Zdeňka Braunerová psala po jedné své návštěvě odvážnou apologii Bílkova díla.) V dílně jsem spatřil na stole rozevřenou bibli, nedoobornou studnici sochařovy inspirace, vedle ní ležely rozkreslené postavy Kániše a Húsky i podoba Mistra Kampana, na stojaně viselo rozměrné plátno, zobrazující Poslední večeři Páně. (Barevná obměna pískovcového reliéfu náhrobníku Nekutova.) Hle, amfora na stole večeřadla má přesnou podobu oněch, jež kdysi prošly žárem chýnovských pecí. Ještě několik soch si pamatuji. Jaká úžasná zkratka pro oslovení ženy – »První bližní« ! Dále vidím náčrty šesti duchovních smyslů, velikou plastiku »Jsme vláčení vášněmi« a zase Kristovu tvář a postavu české světice blahoslavené Přebyslavy. »Pokorné sebevědomí ve službách mythů« – tak shrnul dílo Bílkovo malíř Václav Živec a jeho zkratka má, zdá se už, platnost definitivní.

Jedna zmínka v Husově Postille, dopsané léta Páně 1413 v exilu u pana Jana z Ústí na Kozím Hrádku, osvětlí nám vznik Božích bojovníků. »Prvé sem kázal v městech i ulicích, ale nynie káži mezi ploty, podlé hradu, jenž slove Kozí, mezi cestami měst i vsí; neb die Kristus:« »Vyjdi na cesty a ploty,« tu dorozuměj: mezi ploty, »a pud' vyjítí, ať naplní se dóm můj.«

Kázání »v lese pod lipů« byla vlastně prologem heroické vlny, jež kulminovala na Táboře.

Granitová ostrožna, jejíž strohé věže nezměkčí ani odraz vodní hládě, nazvané biblicky Jordán, nebyla nikdy osídlena lyrickým geniem loci. Obcházej ji se všech stran, vždycky ji pocítíš jako zdviženou vlnu dramatu, živel zkamenělý, hnízdo orlí, tvrz – ale nikdy zjasnělý chrám mūs nebo usměvavý příbytek, zchystaný přijmouti štěstí pozemšťanovo.

Vůle tvořila úzké lomené uličky, hloubila sklepení a sevřela toto místo neprostupným hradebním pásem – vůle přistavila k zdem i kamenné stoly, před něž poklekali zbrojní přijmouti tělo Páně pod obojí způsobou – vůle opravňovala zde existenci života, podřízeného účelům činu a ne inspirace.

Neslyšíš tu vmlouvavého vábení písně, ale bouři chorálu – nechod' sem pro melodii, citem uhádneš, že to, co tu na tebe z ticha naléhá, melodisovati nelze.

Visionáři, kazatelé, přemýšlivci a bojovníci projdou tvým zrakem – básníka, rovnomocného těmto postavám toto město dosud nezrodilo. Tedy ne hra obraznosti, ale krystalisace myšlení je tu vlastním domovem.

Nikde jinde mimo Prahu není už přesvědčivěji vyjádřena myšlenka vzniku jako ve starém Táboře, ono »nejbouřlivější založení města, jaké Čechy znají, ten ponurý přístup zástupů, které spěchají uskutečnit svůj sen o království božím na zemi, o svorném společenství a úplné rovnosti všech lidí.« (V. Wagner.)

Pochopiti duši tohoto města, znamená uvědomiti si až do kořene nejen historii, ale i celé dílo Františka Bílka. Zase po staletích předjímá tvůrčí myšlenka »proti všem« a zdánlivě i proti době úkol výsostně budovatelský. – Ať už jej zdvíhá vertikálou Husovy gotické duše – vítězstvím ducha nad hmotou – anebo se dobírá hlubokých kořenů lidové moudrosti v patriarchální tváři Holečkově, neopakuje gesta, ale okřídluje je. Vzpomeňme v tomto městě i sociologického díla Emanuela Chalupného, jehož rozumářská vášeň se dopíná synthetické klenby, nezvykle nosné a široké.

Praví-li František Bílek, že jižní Čechy jsou srdcem dějin našich a srdcem celého národa, můžeme přesvědčivě říci, že Tábor je srdcem jižních Čech. Hle, jak je zdůvodněna a rozvedena tato myšlenka slovy Bílkovými:

»Poslechněme si srdce Čech, když mdloba zachvátila svět ve 14. století. Jeho tep je někde neklidný, zde však Štítný prozrazuje sílu

a pravidelnost tepu srdce. Jak jsme se mýlili, že by Dante tehdy mluvil vyšším duchovním životem!

Avšak bušení srdce ve století patnáctém prozrazuje zdraví české až v Kostnici. Slyšíme tam Jihočecha: »Křičí orel létaje: Běda lidem, přebývajícím na zemi.« Slyšíme u Táboru: »– bojovníci zákona Jeho –« Slyšíme od Chelčic o pohybu silném proti řádu a jeho úředníkům. A Kániš a Húska když jdou do plamenů, ještě ukazují, jak správně bije české srdce: »Kolikrátkoli jísti budete, smrt Páně zvěstovati budete.« Vy říkáte Blahoslav a Komenský – na východní Moravě. Všimněte si, kde jsou zakořeněny rody Blažků. A když Komenský učí matky, tak učí, jak nás doma rodiče učili. Zde byli praotci zakořeněni; a proto byli do všech úhlů Čech i světa zaplašeni, aby zdravou krví oživilí a zachránili v 17. století, kde se co ještě zachrániti dá.

Pravda: v 18. století jakoby už českého srdce nebylo, neslyšíme onoho zdravého tepotu; snad není více v pralesu národů onoho skvělého stromu Čech, tak vyspělého a slavného!?

Až jižní Čechy prozrazují jak tehdy daly život Komenskému a Krameriovi, jak tajně třímá lid v rukách písma a tiskne k srdci.

A srdce české ještě bije. Je zmítané, uštvané, »vynechává«; ale dosud je ještě neumořili.

Až když mu písma a špalíčky vzali, když mu vzali náboženství k Bohu, k rodině, k sesterské zvěři a k mateřské půdě – tepotu srdce neslyšeti ...

Nejjemnějším ukazatelem na váze života je duchovní umění. A tu pozorujeme, jak srdce Čech ještě bije, ještě se zavlnilo tepotem zdravým a silným: Ještě Holeček – a Březina! Bohu díky!« - - -

x

»Miluji rodné hroudy hlas
svou zamlklostí srdcervavý.«

Touto úspornou slokou se vyznává ze své drsné lásky básník, rodilý v Pacově, který miluje, protože porozuměl hlasům domova. A je to vzlyk, co potom následuje: »Dálky se neblíží, jen co jdeš sít, země skoupě ti vrací.« Vraceje se domů, »věří silnou domova věrou«, přichází křísit »sen čtenářů bible o přerodu světa«, sen, který se tu jednou načas uskutečnil a v podvědomí i povědomí neustále trvá. Exaltovaný sošník z Chýnova jej vyslovuje s novou obměnou a naléhavostí – »být dobrem nitra svého« –

hledaje cestu k předsíni chrámové, neboť »stavba budoucího chrámu je možná jen v nás«.

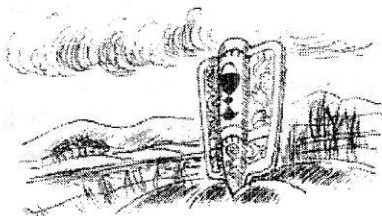
Být dobrem nitra svého ...

Sen, který nesmlouvá, ani necouvá. »Velít' i život ztratiti pro lásku svých bližních.«

»Vy pakosti a drabanti
na duše pomněte,
pro lakomství a lúpeže
životův netraťte
a na kořistech se nezastavujte.«

U kterého jiného národa zní píseň válečná takovým »dobrem nitra svého«? Tot' české ethos.

Kdykoliv se národ opravdově zamýšlel nad smyslem své existence, osvěcoval mu ji do budoucna čistý blesk »boje, který nebyl dobojován u Lipan«.

Nikdy nechyběl tento hlas bouře v chórickém výdechu země. Slyšíme jej jako vyvrcholení ve »Vlasti« Smetanově i z hrdinské báje Alšovy.

V nedávném čase, kdy se naše »samostatnost měnila v osamocenost«, platilo toto město daň krve nejhojněji, ale kotva naděje dosahovala právě tady právě »hlubiny bezpečnosti«.

Z Ústí Sezimova vyšly před staletími zástupy osvoboditi lidskou důstojnost. Dnes tam vyrůstá dělný úl, v jehož bílých krychlích jásají dětské hlasy a před nimi zachvívá rytmus pák a soukolí srdcem nového času. Přísné věže starého města zříme na dosah. To je minulost. Necítíme protikladů – ale jednotu.

Sem se uchyluje první občan republiky (ne neprávem lidem nazývaný president Budovatel), k soustředným myšlenkám o novém díle.

Už jsem pochopil funkci svorníku v klenbě, a vím, do kterého ohniska míří zrak této země, stále zamýšlené.

Vydání z r. 1947, Praha

Ze vzájemné korespondence Otokara Březiny a Františka Bílka

Můj milý, mám prosbu k Vám. A neprosím za sebe, ani ne pro Vás, ale pro lid můj, pro lid Váš, pro lid ten Boží, abyste sundal ze sebe to jeho učitelské povinnosti, abyste to místo, které ve škole zaujímáte a které i jiný po Vás zastane, opustil, více se práci (té své životelce duše) dle své vnitřní potřeby oddal a neukracoval si chvíl těch skrovných, co nám život svěřil.

Prosím tak Vás, protože mojí potěchou, mojí radostí jste. A kdyby mi i Vás povinnost životní utýrala, kam bych šel hlavu sklonit? Zeyer mi tak pomalu odchází.

Jen vzdejte se učitelství! Nakladatel Vaší nové knihy (který zatím bud' Vám neznám) hned Vám pošle částku na výživu napřed, jen co žádosti mé vyhovíte. Dovolte, abych sám obstarával Vám tak na živobytí, abyste nemusel se tím od vznešené práce své odtrhávat, na ni myslet. Vy jen laskavě byste mi dodal práce, já o ostatní bych se postaral. Je to vše tak prosté. A po krátkém čase, snad i ke mně blíže, snad i ke mně přestěhovat byste se mohl, kde klid od návštěv a zvědavců byl by Vám zaručen. Oznamte mi laskavě rozhodnutí své a otevřeně, prostě svěřte se mi, prosím! Nikdo o tom ani nezví! /.../

A když byste dovolil, abych o Vaše potřeby tělesné starat se mohl, zdali tím milost nebude poskytnuta mně, abych si milost i u Boha těmi milostmi zakoupiti mohl? Nemáme-li děkovat těm, co nám příležitost dávají „se dát“? Jen chtějte ode mně, a já Vám budu děkovat! /.../

F. Bílek O. Březinovi (dopis č. 4b)

Můj drahý,

máte pravdu; a přece Vaše nabídnutí je příliš radostné, než aby mohlo býti již teď mým osudem. Ne, ne, můj nejmilejší...

A pak ty tajemné nejistoty, v nichž leží celá má budoucí práce! Vím já, co zapěji? Budou to ty velké věci, které mi táhnou duši v zářících chvílích? Či je snad vyvolen jiný z bratří, silnější a šťastnější, který dovede vládnouti bleskům svatého slova, posel boží? Bleskům, jichž přijetím slabí umírají, rozštíplí jako strom v bouři, od vrcholu po celé délce až ke kořenům? Co mohu já říci a slíbiti? Nic mi nepatří nežli jen nedokonalost v mé písni, její tíž, skřípot písku a země v ní! Což kdyby mi bylo celé měsíce uloženo mlčeti? A kdyby mocným dotknutím mé rty se zavřely jako kámen, provždy, zatímco mé tělo by žilo dále tajemství své bolesti? Jakým právem zasedl bych pak za stůl bratří, já, který jsem nežal? A opustím-li jednou svůj

žernov mlýnský, jímž otáčím jako zajatec, nebudu mít síly vrátit se k němu, neboť svým povoláním školním velice trpím.

O. Březina F. Bílkovi, Nová Říše 17. ledna 1901

Můj milý, Zeyer mi umřel. Jedu na pohřeb dnes. /.../

Zeyer mi umřel: z věrného přátelství jeho osiřel jsem. Byl mocným sloupem chrámečku, jež jsem si s pomocí Boží vybudoval z okruhu mých přátel, kam jsem se pro pomoc a útěchu utíkal poplakat, potěšit a unavenou hlavu složit. Ten sloup mocný podtržen rozpadl se, a nyní snad se zřítí i klenba, již v Kruhu přátel podpíral.

Bud'te s Bohem, přáteli, Vy drahý můj, kterého mi sám Pán Bůh dal a mimo kterého snad již nemám nikoho.

F. Bílek O. Březinovi 11. dubna 1901

Můj drahý,

zasílám Vám svou práci pro Otčenáš, přijměte ji ode mne jako dar mé úcty a lásky. V případě jejího otištění prosím za laskavé zaslání korektury. Tisk se tím nezdrží, obratem pošty ji přehlednutou vrátím. Pozdravuji Vás vroucně, Váš Otokar Březina.

O. Březina F. Bílkovi, Nová Říše 9. dubna 1901

Četl jsem, četl. A tolikrát se mi zalilo oko slzou, dojmutím. Jak mocně světíte mou modlitbu! A jak učíte ji mocně modlit se! A jak se mi to vše líbí! A jak já zas šťastným jsem! Můj předrahý, já nemám naděje na nebe blažené, protože všechny radosti (ty svaté, pravé, nejvyšší) já sklidil na zemi. Já v životě již tím jsem odměněn, že povolán jsem trpět nejvyšší bolestí. A trpět s Kristem na kříži, to slast je v žití jediná.

Můj drahý, oplat' Vám za mne Bůh. Já jen dík svůj zde vyslovuji a svoji vděčnou slzu. Vy víte, že jsem bratr Váš přítulný.

F. Bílek O. Březinovi 11. dubna 1901

Otokare, příteli můj drahý, jsem zasnouben. Zasnouben duší, která tolik si cení a tolik se těší, že až budeme svoji, že o prázdninách vždy Vaši návštěvu si vyžádáme a budeme Vás ošetřovat. Muselo tak být. Na oltář svého žití k Bohu kladl jsem vše v obět', co jsem měl a po celý život. Bůh nic nepřijal, ale zasnoubil mne. A nyní tolik zase toužím žít. A tolik si zase klenu naděje na vyplnění svého žití poslání.

F. Bílek O. Březinovi 6. května 1901

Můj drahý,

byl jsem hluboce rozradován Vaší zprávou. Vidím znovu, že jste vyvolen k uskutečnění velkých uměleckých skutků, když tajemství života jedno za druhým se před Vámi otvírá, neboť je třeba projít všemi zahradami života, hudbou srdcí, polibků, hvězd i slzí, jeho bolesti i radostmi, jeho nádherou, která je tušením a předzvěstí tajemných souladů, vysokých harmonií a nádhery, má-li naše ruka nabýti oné jistoty, pevnosti a laskavé spravedlnosti v odvažování hodnot, která je nevyhnutelná velkému dílu a která působí, že všechno, čím hneme ve výši, zůstává v téže poloze po celé věky, jako zavěšené v prostoru mezi dvěma světy, jejichž přitažlivost je stejná. Byl jste povolán na jasná, harmonická místa jako k dalšímu stupni vývoje po hlubokém zasvěcení v bolest člověka. Plné, ohnivé slunce bude teď formovati Vaše klasy, které jste sil v jarních mlhách. A Vaše radost bude tak úrodná, jako byla Vaše bolest, poněvadž obě jsou modifikací jediné lásky.

Každé duševní setkání ženy v našem životě jest tajemným poselstvím, jež nám oznamuje, že něco bylo změněno v našich věcech ve věčnosti. Všechno velké, co rozkvetlo na zemi, rozkvetlo za neviditelného spolupracovníků ženy. Mocný její pohled, který vlastně nezná obdivu pro dílo člověka (jako by tušil tajemně nedokonalost všeho, co vyjde z našich rukou), udržuje v rozechvění tvůrčí inspiraci po celé věky. A její krása, jak se nám jeví v některých skvoucích okamžicích, přibližuje k nám ztracený svět čistě duchových vztahů, svět oslňující jako slunce, do něhož není možno pohlédnouti dlouho bez oslepnutí a který jako slunce dává růsti všem vegetacím umění.

Přijměte tedy, můj drahý, bratrské mé blahopřání k své volbě a vyslovte i své snoubence uctivý můj pozdrav.

O. Březina F. Bílkovi, Nová Říše 8. května 1901

Příteli můj drahý, Vy, jenž nejvyšším a nejhlubším pohledem na mne se zadíval ve světě mých bratrů jak do hlubánky, vězte, že čista je a že Vám z celé své hloubi duše obraz Váš podává, že dobrý, drahý jest, že drahým jste mi a že slova Vaše drahá budou duši oběma nám zníti jako svatá evangelia, slova plna milosti a pravdy. Ještě včera četli jsme je v Praze pospolu a Vám vděčně za ně žehnali. /.../

F. Bílek O. Březinovi, dopis č. 13

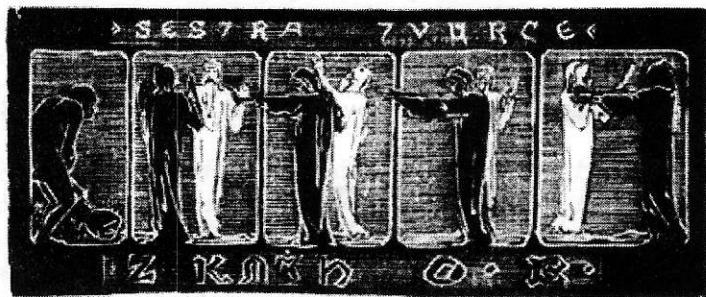
Vybráno z: Otokar Březina - Korespondence I, vydalo nakladatelství Host, Brno 2004

František Bílek a moderní české exlibris

Malé originální grafické lístky s textem EX LIBRIS jsou ozdobou mnoha grafických sbírek u nás i ve světě. Podívejme se krátce na jejich minulost i současnost.

Ex libris (přeloženo z latiny) znamená Z knih a doplněno jménem majitele je tedy majetnickou knižní značkou, lepenou původně na předešlé knihy. Tomuto označení dovnitř knihy předcházela někdy od středověku tzv. supralibros přímo na vazbě knihy, velmi nákladné, většinou heraldické znaky šlechtických majitelů. Až s postupným rozšířením tisku a majitelů knih z lidových vrstev dochází na samotné exlibris. A díky evropskému hnutí za obnovu krásné knihy na sklonku 19. stol. pak na jeho organizované sběratelství i u nás. Jako jedno z prvních moderních českých exlibris se uvádí např. exlibris J. Mánesa (1868) pro V. Lannu či série heraldických exlibris M. Alše (1878) pro A. Brandejse. Jedním z dalších podnětů byla např. objednávka J. Karáska ze Lvovic o exlibris u básníka a ilustrátora K. Hlaváčka a jejich následné zveřejnění v *Moderní revui* (1897). A zde je nutno zdůraznit, že již od počátku existence moderního českého exlibris se jeho tvorbě věnovali naši nejlepší grafici (mnohdy na rozdíl od zahraničí), např. V. Preissig, V. Stretti, Max Švabinský aj. Tento trend v podstatě pokračuje až do současnosti, proto také české exlibris 20. stol. je i v evropském kontextu tím jedním z nejlepších, co bylo v této oblasti grafiky vytvořeno. Pokud bychom měli vyjmenovat všechny významné tvůrce exlibris, byla by to dlouhá řada většiny českých grafiků, časově od F. Bílka, J. Konůpka, F. Koblihy, J. Váchala, M. Floriana, O. Štáfla, J. Hodka, K. Svolinského, C. Boudy, J. Vodrážky, přes L. Jiřincovou, J. Lieslera, J. Lukavského, J. Švengsbíra, P. Šimona a další až po současné (či nedávno zemřelé) V. Cinybulka, V. Komárka, J. Pilečka, O. Kulháňka, Z. Mézla, J. Boudu, V. Suchánka, K. Demela, H. Čáповou, J. Brázdu, J. Dajče aj. Sběratelství exlibris v doslova světovém měřítku se věnuje Spolek sběratelů a přátel exlibris v Praze (zal. r. 1918). Vydává 4x ročně časopis *Knižní značka*, organizuje pro členy prezenční a písemné aukce a hlavně každoročně sjezd i s účastí svých zahraničních členů. Jakožto člen mezinárodní organizace FISAE připravil v r. 1996 v Chrudimi poprvé v historii i světový kongres, na který se sjelo na 600 sběratelů exlibris z celého světa.

Exlibris tedy jako drobný grafický lístek vzniká na základě objednávky majitele u grafika, nese jeho jméno (popř. monogram); objednavatel většinou, alespoň v dřívějších dobách, určoval i námět lístku. Tím se vlastně aktivně podílí na realizaci uměleckého dílka. Proto námětová škála je velmi široká, původně většinou určená dle povolání či zájmu objednavatele. Takže existují náměty např. heraldické, lékařské, železniční, historické, antické, mytologické, krajinářské, erotické, literární a mnoho jiných. I použití grafických technik se řídí často módností a oblíbeností u sběratelů, od dřívějších dřevorytů a rytin se přechází k litografii, sérigrafii, v posledních letech hlavně k suché jehle, ke kombinovaným hlubotiskovým technikám (leptu, akvatintě, mezzotintě) a nakonec i k technice počítačové. Exlibris se tedy stalo oblíbeným sběratelským artefaktem, stále více však ztrácí svůj původní význam knižní značky lepené do knih. I tak dříve důležité využití písma vlastně ztrácí své opodstatnění. Sami tvůrci více ovlivňují hlavně jeho námět. Exlibris je tak spíše listem věnovacím, proti čemuž se však ohrazují skalní sběratelé původního klasického exlibris. Je to však vývoj, který asi nelze zastavit i vzhledem k úloze samotné knihy v dnešní společnosti.

Exlibris Františka Bílka lze zařadit do zlatého fondu českého exlibris, přestože jich od r. 1905 do r. 1941 vytvořil pouze 42 včetně sedmi tzv. nepravých (s dodatečně doplněným jménem majitele). Většinou jsou určeny pro nesebřatele, je vidět, že Bílek je netvořil na objednávku, ale z přátelství či pro rodinné příslušníky. Je na nich též znatelný jeho kladný poměr ke knize. R. 1926 napsal o Bílkových exlibris Bedřich Beneš Buchlovan: „Tvorba exlibris jest mu chvílí meditace, hlubokého zamyšlení. Není listu, který by byl snad prostě udělán, na každém je zjevná duchovní účast a maně cítíme, že tato exlibris vyžadují také opravdu hlubokých knih, životních knih, či spíše knih života.“

Vidíme tedy, že František Bílek námětově ani na svých exlibris neslevil, na všech vychází z celé své grafické tvorby, legenda je tvořena jeho typickým gotickým písmem a osvětluje skutečný význam listu - „Svíce nohám mým - slovo Tvé“ (M. Forman), „Jen ryzí struny harfy srdce melodie tvoří“ (O. H.), „Místa klidu a smíření. Pravda - Milost“ (M. Kaláb), „O věrnosti za hrobem“ (B. Mildová-Bílková). A snad nejznámější Bílkovo exlibris - pro Otokara Březinu „Sestra tvůrce“ je komentováno samotným Březinou v dopise S. Bouškovi (22. 2. 1923) při zmínce, že na dřevorytu chybí slovo bolest: „Teprve domyšlením tohoto slova možno dokonale porozumět této práci, která - jako každé, i sebemenší dílo z Bílkových rukou - souvisí s ústředním dějstvím Bílkova tvůrčího, mýtu, s jeho Cestou, Stavbou budoucího chrámu v nás i s Otčenášem.“

Bílek tedy chápe exlibris jako organickou součást svého grafického díla, malé pouze rozměrem, zcela adekvátní své ostatní grafické tvorbě. Stojí tak na počátku rozvoje našeho moderního exlibris, kdy pak celá řada našich nejlepších grafiků, jak již byla řečeno, povýšila exlibris na svébytné umělecké dílo.

Aleš Nevečeřal

Použitá literatura:

Slavomil Vencl: České exlibris, Hollar 2000

Marie Pavlíková: František Bílek ve svých exlibris, Zprávy SSPE 4/1992

Aleš Nevečeřal: František Bílek in: List Slovníku tvůrců exlibris, SSPE 1998

Uvádíme úvahu dalšího výtvarníka o jeho vztahu k osobnosti a dílu Františka Bílka či obecně o smyslu duchovního umění v dnešní době.

Setkání s Františkem Bílkem

Poprvé asi jsem se setkal s dílem F. Bílka již jako dítě a dodnes si pamatuji dojem, který na mě udělal jeho dřevěný krucifix ve Svatovítské katedrále v Praze. Později v sedmdesátých letech, již jako učeň ryteckého řemesla jsem chodil často Dlážděnou ulicí kolem antikvariátu, kde jsem se často zastavil a obdivoval Bílkovy drobné dřevoryty. Bylo jich tam tehdy dost a byly, z dnešního pohledu, neuvěřitelně levné. Říkal jsem si tenkrát, že „tak bych to chtěl jednou umět“. O grafiku jsem se pak zajímal víc a více i při studiu na pražské „Hollarce“ a to již ani nebylo možné Bílka opomíjet a

jako s fenoménem se s ním setkávám vlastně stále, buď na výstavách, nebo ve sbírkách známých sběratelů. František Bílek je pro mě symbolem secese u nás snad víc než Alfons Mucha. Ne, že by se mi Mucha nelíbil, ale Bílka jsem vždy obdivoval, připadal mi opravdovější v tom, co a jak se snažil sdělit. A také poctivější ve svém díle i k sobě. To je dobře vidět v expozici v Bílkově vile, kde můžeme názorně sledovat, jak například vznikala plastika „Orba Křížem“, i jiná díla. Od prvních, několika čarami tužkou, uhlem, nebo perem spontánně nahozených skic, přes různé varianty možných řešení, čím dál konkrétnějších, nádherných kreseb, až k definitivnímu dílu provedeném v grafice, nebo některém sochařském materiálu.

Když mne před několika lety vyzval Dr. Reban z Hluboké nad Vltavou, dlouholetý sběratel díla F. Bílka, abych pro něj vytvořil ex libris s Bílkovým portrétem, stál jsem před úkolem definovat na malé ploše, grafickými prostředky osobnost a dílo tohoto sochaře a grafika. Základní kompozici nebylo třeba dlouho hledat a protáhlý formát na výšku logicky vyplynul ze vznosné ztepilosti Bílkových stojících postav. Náladu určuje umělcův zamýšlený, do sebe obrácený portrét s přivřenýma očima, bez kontaktu s divákem. Za ním z kmene stromu vyrůstá postava v dlouhé, splývavé říze se sepjatýma rukama jako parafráze sochy „Krása mládí ve svém boji“. Celek vyjadřuje umělce zaujatého svou vizí. Nápis vytváří spolu s postavou kříž, připomínku Bílkova hlubokého duchovního založení.

To bylo zatím poslední a nejhezčí moje setkání s Františkem Bílkem. Nejhezčí pro ten pocit, že ho snad začínám chápat a trochu mu rozumět. Bylo to něco jako osobní seznámení a rozhovor mezi čtyřma očima. Bílek je pro mne příkladem umělce, který si uvědomoval velikost, ale i tragiku lidského údělu a uměl to ve svém díle přesvědčivě vyjádřit. I v současné době, kdy tato témata nejsou již středem pozornosti umělců, jako tomu bylo v minulosti, dílo Františka Bílka mne vždy do hloubky duše osloví a myslím a doufám, že ne jenom mne.

V Praze dne 12.1.2006

Petr Minka

Petr Minka, malíř a grafik, se narodil 19. července 1961 v Ústí nad Labem. V Praze žije od roku 1980. Vyučil se rytcem kovů a umělecké vzdělání si doplnil v letech 1981 – 1986 na Výtvarné škole Václava Hollara v Praze, kterou absolvoval s vyznamenáním. Hlavním zájmem Petra Minky byl už

na škole grafický projev, proto se věnoval především studii kresby. Malbě se věnoval později na okraji své samostatné tvorby, i když jeho grafické práce od samého začátku byly prováděny s velkým citem pro malebnost.

Trvalý zájem o historii a o významné historické osobnosti jak světové, tak především české, přivedl umělce k vytvoření celé řady grafických listů s touto tematikou. Zejména se projevuje ve ztvárňování osobností z historie výtvarného a hudebního umění (portréty Jana Zrzavého, Ludmily Jiřincové, Františka Tichého, Wolfganga Amadea Mozarta, Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka a jiných), ale i literatury (např. Franz Kafka, Jaroslav Seifert, Bohumil Hrabal) a vědy (Hippokrates, Ján Jesenský). Snad nejvýznamější část Minkovy tvorby je věnována Praze, její atmosféře ve spojitosti s osobnostmi, které se na vytvoření této, možno říci magické atmosféry podílely.

Akademická malířka Nina Roháčová

Petr Minka je autorem grafiky na titulní straně.

František Bílek - Otokar Březina

Společnost Otokara Březiny (pražská pobočka) a Společnost Františka Bílka uspořádaly literární večer s ukázkami počáteční a závěrečné korespondence básníka a sochaře v přednesu jejich předsedů – Aleše Nevečeřala a Mgr. Jiřího Höfera. V úvodní promluvě se dr. Miroslav Kudrna zabýval otázkami lidského vlivu Bílkovy osobnosti na život Otokara Březiny a jeho významem v průběhu let vzájemného přátelství. Dotkl se jejich shodných názorů na různorodé myšlenkové podněty, které česká kultura přijímala na zlomu posledních dvou století (William Blake, Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, první naše kontakty s indickou vzdělaností, francouzské umění); obdivného zájmu o přírodu, hudbu a poezii; stavby rukopisu písma; jejich radosti a skepse ze světských poct; problematiky pokračovatelů souvěrců a žáků vyznavačů; prohloubením vzájemného vztahu návštěvami v Chýnově; údělem výtvarníka v horlivém zápase o výraz a tvar (cyklus Cesta, Jan Hus – Tábor, V. B. Třebízský – Vyšehrad); věroučných zásad v už tehdy se rozmáhajícím náporu

Bože, jen v Tobě jest věčné shledání

sekularizačních tendencí. Vyzdvihl i to, že vzájemnému prokazování svrchované úcty neubralo na věrnosti nic z odlišných úsudků pramenících z rodové religiózní dispozice nebo z tíživých úkonů povolání. Protože oba – navzájem na sebe hrdí, věčně meditující umělci činu, třebaže rigorózní spiritualisté – žili a tvořili v Pravdě. Takové připomenutí jejich společné pouti z vnějšího světa k Bohu, jenž jim byl jedinou jistotou, si dnes zaslouží opětovně pozornosti.

Průvodní součástí večera uskutečněného 20. října 2005 v 19 hodin byla výstavka drobné Bílkovy

grafiky a ukázek z tvorby současných českých autorů (např. imaginární portrét F. Bílka od Jaromíra Skřivánka, březinovské dřevoryty Vojtěcha Cinybulka a něco exlibris) ve Vinohradské kavárně KDM, Francouzská 1 v Praze, kde byla k shlédnutí bibliofilská vydání z kolekce básnických sbírek Aleše Nevečeřala. Závěrem byl vyslechnut zvukový záznam proslulé přednášky Františka Bílka v Čs.rozhlase z r. 1934 pod názvem *Moje radost nad Otokarem Březinou*.

/red./

Náš přítel spí, jdu jej ze sna probudit

V textu byly použity fotografie Jiřího Kdera Bílkových náhrobků z Libčic.

V příloze najdete přehled výstav a programů Galerie hlavního města Prahy. Dovolujeme si upozornit na přednášku PhDr. Dany Mikulejské z Národní galerie **Zdenka Braunerová a František Blélek** 26. dubna v 16 hodin v domě U Zlatého prstenu.

Zpráva o hospodaření s finančními prostředky za rok 2005:

Příjem:

členské příspěvky 7.150,-
úroky za rok 2005 80,73

Výdej:

poštovné 2.525,50
drobný materiál 318,-
telefon 156,50
cestovné 216,-
poplatky bance 472,-
zůstatek na účtu k 31. 12. 2005 ..... 18.375,16
pokladnou 51,-

Příkládáme poukázku na uhrazení členských příspěvků; pouze vypíšete částku - Kč 100, důchodci a studenti 50. Za vyšší částku děkujeme. Podání na kterékoliv poště je bezplatné.

Již sedmnáctým zastavením výstavy *Česká bible v průběhu staletí* byl zahájen ROK PÍSMÁ SVATÉHO v královéhradecké diecézi v Hradci Králové a později byla výstava přenesena do Havlíčkova Brodu. Od 10. 4. do 7. 5. bude výstava pokračovat v Litomyšli v kostele Rozeslání svatých apoštolů, od 15. 5. do 15. 6. ve Východočeském muzeu v Pardubicích a později v Bratislavě.

Vážení přátelé, pro tuto výstavu hledáme faksimile Vyšehradského kodexu vydaného r. 1970 a další české Bible. Předem děkuji za informaci.

Alena Kubíčková (kontakt viz níže)

Kontaktní adresy Společnosti Františka Bílka:

předseda: Aleš Nevečeřal
Přemyslovská 23
130 00 Praha 3
tel. 222 713 150

Jednatelka: Alena Kubíčková
Křivenická 413/16
181 00 Praha 8
tel. 233 554 150

ZPRÁVY

Pro své členy vydává dvakrát do roka Společnost Františka Bílka

Adresa :

Iva Musilová, Banskobystrická 3, 160 00, Praha 6
tel. 224 324 164, e-mail: musilova.iva@volny.cz